

48. Bu Şiirler kimin II?¹

Musa TILFARLIOĐLU²

APA: Tılfarlıoğlu, M. (2022). Bu Şiirler kimin II?. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 813-835. DOI: 10.29000/rumelide.1222128.

Öz

Klâsik Türk edebiyatı geleneği içerisinde farklı Şairlerin divanlarında kimi zaman aynı ya da yüksek oranda benzer Őiirlerle karşılaşmak mümkündür. Şairlerin meydana getirmiş oldukları divanlarında, divanların farklı nüshalarında ve mecmualarda küçük farklılıklara haiz ya da birebir aynı Şiirlerin iki farklı Şair ismine kaydedildiği geçmiş zamanlardan beri bilinmektedir. Bir Şiirin iki farklı Şairin divanında yer almasında farklı nedenler bulunmaktadır. Aynı Şiirin farklı Şairlerin divanlarında yer alması; müşterek Şiir ve nazire yazma geleneği ile ilgili olmakla beraber müstensih, mecmua derleyicisi ve araştırmacıdan kaynaklanan insan kaynaklı hatalara dayanabilmektedir. Bu etmenler arasında bazen Şiirlerin müşterek yazılmaları bazen de nazire geleneği içerisinde yazılmaları yer alabilmektedir. Ancak bazı Őiirlerdeki benzerliklerin nazireyi aşıp intihale vardığı görülmektedir. Necâti Bey ve Edirneli Şevki aynı asırda yaşamış, aynı mecliste bulunmuş, dostluk kurmuş iki Őairdir. Bu iki Şairin divanlarının neşirleri incelendiği zaman aynı gazelin iki Şairin de divanında yer aldığı görülmektedir. Necati Bey ve Edirneli Şevki'nin divanında yer alan bu gazel, nazire geleneğini aşan bir durum sergilemektedir. Bu çalışmanın amacı, aynı asırda yaşamış, aynı ortamda bulunmuş iki Şairin divanında mahlaslar dışında aynı olan ve 7 beyitten oluşan gazelin aslında kime ait olduğunu/olabileceğini tespit etmeye çalışmaktır. Necâti Bey ve Edirneli Şevki'nin divanlarının neşirleri, Şairlerin hayatları hakkında kısaca bilgi verildikten sonra çalışmaya konu olan gazel; muhteva, üslup, nazire, söz dizimi, maddi deliller başlığı altında incelenerek çalışmaya konu olan gazelin hangi Şaire ait olduğu veya olabileceği tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Nazire, müşterek Şiir, intihal, Necati Bey, Edirneli Şevki

Whose are these poems?

Abstract

It is possible to encounter the same or highly similar poems in the divans of different poets within the tradition of classical Turkish literature. It has been known since past times that the same poems with slight differences or exactly the same poems were recorded under two different poet names in the divans they created, in different copies of the divans and in the magazines. There are different reasons why a poem is included in the divan of two different poets. The same poem takes place in divans of different poets; Although it is related to the tradition of writing together poetry and nazire, it can be based on human-induced errors caused by the copyist, the journal compiler and the researcher. Among these factors, sometimes the joint writing of the poems and sometimes the writing in the nazire tradition can take place. However, it is seen that the similarities in some poems go beyond the nazire and reach plagiarism. Necâti Bey and Edirneli Şevki are two contemporary poets

¹ 4-6 Nisan 2019 tarihinde Gaziantep'te düzenlenmiş olan Uluslararası Sanat ve estetik Sempozyumu'nda sunulan bildirinin gözden geirilmis ve genişletilmis hâlidir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (Gümüşhane, Türkiye), musa_edebiyat@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8916-6669 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 28.10.2022-kabul tarihi: 20.12.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1222128]

who lived in the same century, attended the same assembly and established friendships. When the publications of the divans of these two poets are examined, it is seen that the same ghazal is found in the divans of both poets. This ghazal in the divan of Necati Bey and Şevki from Edirne exhibits a situation that goes beyond the nazire tradition. The aim of this study is to try to determine to whom the ghazal, which consists of 7 couplets and which is the same except for pseudonyms, in the divan of two poets who lived in the same century and lived in the same environment, actually belongs/could be. After giving brief information about the publications of the divans of Necâti Bey and Şevkî from Edirne, and the lives of the poets, the ghazal that is the subject of the study; By examining under the title of content, style, nazire, syntax, material evidence, it will be tried to determine which poet the ghazal belongs to or may be.

Keywords: Nazire, joint poetry, plagiarism, Necâti Bey, Edrineli Şevkî

Giriş

Divan şiirinin kendi içinde köklü gelenekleri vardır. Müşterek şiir söyleme ve nazirecilik bu gelenekler arasında önemli bir yer tutar. Şairlerin yazmış oldukları müşterek şiirleri ve birbirlerine yazdıkları nazireleri divanlarına kaydettikleri bilinmektedir. Ancak müşterek şiirlerin ve nazire olarak yazılmış şiirlerin dışında şairlerin divanlarında birebir aynı veya küçük farklılıklarla şiirlerin bulunduğu divan şiirinin oluşum aşamasından beri bilinen bir durumdur. Nazire geleneği içerisinde yazılan nazire şiirlerin zemin şiir ile arasında şekil ve içerik bakımından paralellik olmalıdır. Şairlerin divanlarında küçük değişikliklerle bulunan şiirleri nazire geleneği içerisinde değerlendirmek mümkündür. Ancak bazı şairlerin nazire geleneğinin sınırlarını aşarak intihale yaklaştıkları görülmektedir. Bu durum şairlerin divanlarında aynı veya küçük farklılıklarla şiirlerin yer almasında intihalin de etkili olduğunu göstermektedir. Şairlerin bu konu hakkında birbirlerine yönelik ithamlarına şüara tezkirelerinde de rastlanılmaktadır. Yeteneği sınırlı olan kötü niyetli şairler intihal yoluna başvurarak başka bir şairin şiirini ya birebir kopya eder ya da kelimeleri ve kelimelerin dizimini belirli ölçüde değiştirip kendi şiirini oluşturur. Şairin yapmış olduğu bu intihal derecesine göre; nesh, mesh, selh, igare, ilmam ve tevarüd gibi kavramlarla ifade edilir (Kaplan, 2016:1032). Şair yapmış olduğu intihali gizlemek için söz dizimi ve söz üzerinde çok küçük değişiklikler yaparak şiirin ilk sahibini unutturup şiiri kendisininmiş gibi göstermeye çalışır.

Şairlerin yaptıkları intihal dışında divanlarında birebir aynı ya da küçük farklılıklarla bulunan şiirler kimi zaman insan kaynaklı hatalardan meydana gelmektedir. İnsan kaynaklı hatalar arasında; müstensih, mecmua derleyici veya araştırmacıların yapmış olduğu hatalar önemli yer tutmaktadır. Bu hataların bazılarında kimi zaman merkezde araştırmacı bulunmaktadır. Araştırmacı kaynaklı hataların ilki dikkatsizliktir. Araştırmacı kişi kimi zaman aynı mahlası kullanan farklı şairlerin şiirlerini karıştırabilmekte kimi zaman beyitteki farklı bir kelimeyi mahlas olarak algılayabilmekte kimi zaman da şiirin asıl sahibinin adı mahlas beyitinde geçerken, beyitte yer alan farklı bir kelimeyi mahlas zannedilebilmektedir. Araştırmacının konu hakkındaki bilgi eksikliği, şairin dil ve üslubuna hâkim olamaması, gerekli incelemeleri yapmadan aynı mahlasla yazılmış bütün şiirleri divana alması, ortak mahlas kullanımını fark edememesi, şairin divanının bütün nüshalarını görememesi ve mecmualara çok fazla güvenmesi hatalara yol açabilmektedir (Kaplan 2018: 250). Müstensih kaynaklı hatalarda ise en fazla karşılaşılan durum müstensihlerin başkasına ait şiirleri yanlışlıkla divan nüshalarına kaydetmeleridir. Gelenek içerisinde yazılmış olan müşterek şiirler de aynı şiirlerin farklı şairlerin divanlarında yer almasının bir başka nedenidir. Şairler tarafından ortaklaşa kaleme alınan şiirler her iki şairin de divanında yer alabilir. Şairlerin gelenek dairesi içerisinde beraber kaleme almış oldukları

bu tarz şiirlerin mütşterek olduğuna dair çoğunlukla şiirin üzerinde bir işaret veya başlık bulunur (Aksoyak, 2017: 9). Divan şiirinin kurucu şairleri arasında adı zikredilen Necâtî Bey ve onun meclisinde bulunmuş, takipçisi şairler arasında yer alan Edirneli şevki'nin divanlarında aralarında küçük farklılıklar bulunan 2 gazel yer almaktadır. 5 beyitlik gazelde iki sözcük ve dördüncü beyitin ilk mısraın yarısı farklı iken 7 beyitlik ikinci gazelde bir sözcük ile üçüncü beyitte bir sözcüğün yerinin farklı olduğu görölmektedir. Divan şiiri içerisinde bu tarz örneklerle çok sık karşılaşılmamaktadır. “Bu şiirler Kimin I?” isimli çalışmada şairlerin divanlarında bulunan 5 beyitlik gazelin kime ait olabileceği incelenmişti. Bu çalışmada ise 7 beyitlik gazelin hangi şaire ait olabileceği ve söz konusu şiirin her iki şairin divanında nasıl bulunabileceği üzerinde durulmuştur.

Divan şiirinin şeyhî ve Ahmed Paşa ile birlikte kurucu şairleri arasında gösterilen Necatî Bey'in kaynakların büyük bir kısmında asıl adı İşâ, Beyânî Tezkiresi'nde ise Nûh olarak geçmektedir (Sungurhan- Eyduran 2008: 204). 1443-1446 yılları arasında Edirne'de doğduğu bilinen Necâtî Bey'in ailesi hakkında kaynaklarda çok az bilgi bulunmaktadır. Küçük yaşta Edirneli yaşlı bir kadın tarafından köle olarak alınan ve daha sonra evlat edinilen Necâtî Bey'in eğitim ve terbiyesine Sâ'ilî adında bir şairin katkıda bulunduğu kaynakların verdiği bilgi arasında yerini almaktadır (şentürk-Kartal, 2004: 222). Ancak şair hakkındaki bu bilgilerin tezkireciler tarafından nasıl elde edildiği bilinmemektedir. şiir ve nesir yazmaya genç yaşlarda ilgi duyan Necâtî Bey'in hayatı hakkındaki belirsizliklerin büyük bir bölümü İstanbul hayatı ve gençliği çevresinde şekil alır. Bu konu hakkında Beyânî ve Kınalızâde'nin tezkirelerini temel alan edebiyat tarihçileri ve araştırmacılar Necâtî'nin gençlik döneminde Kastamonu'ya gittiğini, orada hat sanatıyla ilgilendiğini ve Necâtî mahlasıyla şiirler kaleme aldığını Bursa'da bulunan Ahmed Paşa'ya “döne döne” redifli gazelinin ulaşması ve Paşa tarafından bu gazelin beğenilmesi sonucunda büyük şöhret kazandığını söylemektedirler (İlhan, 2021:1033). şöhret kazanan Necâtî Bey'in İstanbul'a gelerek dönemin padişahı Fatih Sultan Mehmed'e kaside sunduğu ifade edilmektedir. Bir süre sonra yazdığı şiirlerle Fâtih Sultân Mehmed'in de ilgisini cezbeden şair, Fatih'e sunduğu bir şitâiyye bir de bahâriyyenin beğenilmesi sonucu padişah tarafından divan kâtipliği vazifesiyle İstanbul'a görevlendirilmiştir. Fâtih Sultan Mehmed'in ölümünden sonra Necâtî, II. Bâyezîd'in de övgüsüne nail olmuş ve II. Bâyezîd tarafından şehzâde Abdullâh'ın Karaman sancağına görevlendirilmesiyle Necâtî Bey de şehzadeye divan kâtibi olarak vazifelendirilmiştir. Üç yıl sonra şehzade Abdullah'ın vefatı sonrası İstanbul'a dönen Necâtî kaleme almış olduğu bir mersiyeyle sultana, duyduğu acıyı dile getirmiştir. Bir süre İstanbul'da kalan şair daha sonra Kazasker Müeyyedzâde Abdurrahmân Çelebi'nin aracı olmasıyla Manisa sancağına tayin edilen şehzade Mahmûd'un yanında nişancılık görevi ile vazifelendirilmiştir. şair bu görevde iken “Bey” unvanını almış ve bu görev sırasında hayatının en mutlu zamanlarını geçirdiğini dile getirmiştir. şehzade Mahmud'un genç yaşta vefat etmesi sonucu Necâtî Bey'in mutlu günleri sona ermiş ve mutluluğunun yerini keder almıştır. şehzadenin vefatından olduğu etkilenen şair mecburen İstanbul'a dönmüştür. Art arda gelen acılardan olduğu etkilenen şair bir daha devlet kademesinde görev kabul etmemiştir. Necâtî Bey 25 Mart 1509 tarihinde vefat etmiş yakın arkadaşı ve öğrencisi olan Sehi Bey, Necâtî Bey'in mezarını mermerden yaptırarak mezarın üzerine de şairin “Bir seng-dil firâkına ölen Necâtî'nün / Billâhi mermer ile yapasuz mezârını” beytini yazdırmıştır (Kaya, 2012: 145).

şuara tezkirelerinde; şairin güzel ve âşıkane gazeller kaleme aldığı, kıtalarının inciler saçtığı, şiirlerinin halk arasında dilden dile dolaştığı, şiirde atasözü söyleme geleneğini olgunluğa eriştirdiği, kendisinden

³ Tılfarhoğlu, Musa (2022). “Bu şiirler Kimin I?”, RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, S. 27, ss. 442-461.

önce yaşamış şairlerin üslubunu hükümsüz bıraktığı ve gazel nazım şeklinde yeni bir çıkır açtığı, “eşi benzeri olmayan” bir şair olduğu dile getirilmektedir.

Tezkirelerdeki kayıtlar ve divanındaki şiirlerden hareketle Necâtî Bey’in daha hayattayken üstat şairler arasında yer aldığı ve sonraki yüzyıllarda da Türk şiirinin en önemli isimleri içerisinde adının zikredildiği görülmektedir. Birçok şairi etkileyen Necâtî Bey’in etkilendiği şairler de vardır. Türk şairler arasında en çok Şeyhî, İran şairleri içerisinde ise Kemâleddin-i İsfahânî (ö. 1238), Selmân-ı Sâvecî (ö. 1376), Molla Câmî (ö. 1492) ve özellikle Genceli Nizâmî’yi (ö. 1206 ?), beğendiğini kaleme aldığı şiirlerde belirtmektedir. Divan şiiri geleneği içerisinde üstat olarak kabul gören Necâtî Bey’in şiirlerine nazire yazan, şiirlerini tahmis eden ve hatta kendisini Necâtî Beyle karşılaştıran çok sayıda şair vardır. Bu şairler arasında Mihrî Hatun, Mesihî, İshak Çelebi (Üsküplü), Sun’î (Necâtî Sun’î’si), Mürekkepçi Enverî, Edirneli Şevkî, Tokatlı Vâlihî, Revânî, Yahyâ Bey, Hayâlî, Neşâtî, Bâkî, Fuzûlî, Nihânî, Nedim ve Âsaf (DâmâdMahmud Paşa)’ın (Kaya, 2012: 145) isimlerini anmak mümkündür.

Kaynakların verdiği bilgilere göre 15. asrın sonu ile 16. asrın ilk çeyreğinde yaşadığı belirtilen Şevkî’nin asıl adı Yusuf’tur. Edirne’de doğan şairin doğum tarihi hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Şairin kaleme aldığı Arapça ve Farsça şiirler dikkate alındığında iyi bir tahsil gördüğü anlaşılmaktadır. Şiirlerinde Şevkî mahlasını kullanan şairin kâtiplik yaptığı ve bundan dolayı Kâtip Şevkî namıyla şöhret bulduğu kaynaklarda geçmektedir.

Suara tezkirelerinde Şevkî’nin şairliğinden övgüyle bahsedilmektedir. Şevkî’nin Arapça, Farsça ve Türkçe şiirlerinin olduğunu söyleyen Sehi Bey; Şevkî’nin ilim sahibi bir şair olduğunu, oldukça güzel şiirlerinin bulunduğunu, şairin zevk ve sefaya düşkün, umursamaz bir tabiata sahip olduğunu, hayallerle süslü matlalarının ve atasözü/deyimlerle örülü gazellerinin olduğunu ifade eder (İpekten-Kut vd. 2017: 101-2). Bir diğer tezkire yazarı Lâtifi, şairin oldukça sanatlı kaside ve gazellerinin olduğunu ve bu gazelleri ince hayallerle süslediğini söyleyerek şiirlerinin herkes tarafından beğenildiğini dile getirir (Canım, 2018: 306). Kınalızade de Şevkî’nin şairliği ve şiirleri hakkında olumlu görüşler beyan etmektedir (Sungurhan, 2017: 387-88). Kühü’l-Ahbâr’ın tezkire kısmında Gelibolulu Ali, Şevkî’nin yaşadığı dönemdeki şairlerden yetenekli olduğunu ve şiirlerini boş sözlerle doldurmadığını, güzel ve etkileyici şiirler kaleme aldığını söylemektedir (İsen, 2017: 74).

Ali Nihad Tarlan, Necâtî Bey Divanı’nı ilk olarak 1963’te ikinci defa ise 1992’de yayımlamıştır. Ozan Yılmaz ise 2015 yılında Necâtî Bey Divanı’nı yayımlamıştır. H. İbrahim Yakar, Edirneli Şevkî Divanı’nı 2010 yılında yayımladıktan sonra şairin divanı ikinci kez T. Işınsu Durmuş- Rıdvan Canım tarafından 2018 yılında yayımlanmıştır. Çalışmanın konusunu oluşturan ve her iki şairin yayımlanan divanında bulunan gazeller şunlardır.

Necâtî Bey⁴

Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün Fâ’ilün

1. Bûse aldugın lebinden zülf-i **misk**-âsâ demez
Başımı kessen bu yolda râzımı kat’â demez
2. Lâm-ı zülfünle elif kaddün nihâli var-iken
Kimsene hüsn ü cemâl içinde sana lâ demez
3. Ben nece ölmeyeyim hasretle la’l-i nâb-ı yâr

⁴ Çalışmaya konu olan 7 beyitlik gazel Tarlan neşrinde sayfa 247’de Yılmaz neşrinde sayfa 143’te bulunmaktadır.

- Hey meded öldüm bir içim su der-isem mâ demez
4. Geceler erteye dek senden yanup yakılduğın
Bogazından asılursa şem'-i **bezm**-ârâ demez
5. Cân u dil bend-i belâdan neçe baş kurtara kim
Tolasır zülfün kemendi 'âkil ü şeydâ demez
6. Göreyin tûbâveş olsun 'âlem içre ser-nigûn
Müntehâ kaddün nihâlin kim görüp tûbâ demez
7. Şehd yagar lebleri vasfında agzından müdâm
Kim **Necâtî** tab'-ına tûtî-i şekker-hâ demez

Edirneli Şevkî⁵

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Bûse aldığın lebinden zülf-i müşg-âsâ demez
Başını kessen bu yolda râzını kat'â demez
2. Lâm-ı zülfünle elif kaddün nihâli var-iken
Kimsene hüsn ü cemâl içinde sana lâ demez
3. Ben nece ölmeyeyin hasretle la'l-i nâb-ı yâr
Hey meded öldüm der-isem bir içim su mâ demez
4. Geceler erteye dek senden yanup yakılduğın
Bogazından asılursa şem'-i cem'-ârâ demez
5. Cân u dil bend-i belâdan neçe baş kurtara kim
Tolasır zülfün kemendi 'âkil ü şeydâ demez
6. Göreyin tûbâveş olsun 'âlem içre ser-nigûn
Müntehâ kaddün nihâlin kim görüp tûbâ demez
7. Şehd yagar lebleri vasfında agzından müdâm
Tab'-ı Şevkî'ye niçün tûtî-i şekker-hâ demez

1. Maddi deliller

1.1. Şairlerin divanları

Bu Şiirler Kimin I? adlı çalışmada Necâtî Bey ve Edirneli Şevkî'nin divanları üzerine yapılan çalışmalar hakkında ayrıntılı bilgi verildiği için şairlerin divanları üzerine yapılan çalışmalar hakkındaki bilgiler kısa tutulacaktır. İlk kez 1963 yılında Ali Nihat Tarlan tarafından daha sonra 2015 yılında Ozan Yılmaz tarafından Necâtî Bey Divanı yayımlanmıştır. Ozan Yılmaz, erişmiş olduğu yeni nüshalardan hareketle divanın Ali Nihat Tarlan'ın hazırlamış olduğu yayımında bulunmayan 2 kaside, 2 kıta, 6 gazel, 2 Farsça nazm, 1 Farsça müfred olmak üzere toplam on üç yeni manzumeyi Necâtî Bey Divanı'na eklemiştir (Yılmaz, 2015: 12).

Necâtî Bey üzerine araştırma yapan İsmet Şanlı ise, şairin Hüsrev Beg Kütüphanesinde bulunan (3) ve Michigan Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan (1) nüsha üzerinde yaptığı inceleme sonucunda Necâtî Bey'in yayımlanmış divanlarında bulunmayan 6 gazel tespit etmiştir (Şanlı, 2017: 269). Bunların dışında

⁵ Çalışmaya konu olan 7 beyitlik gazel Yakar neşrinde sayfa 262'de Işınso-Canım neşrinde sayfa 209'da bulunmaktadır.

şairin yayımlanmış divanlarında yer alamayan bir gazelinin Suat Donuk'un hazırlamış olduğu "Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 59 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (1a-70b) (Çeviri yazılı, Tenkitli Metin)" isimli yayımlanmamış yüksek lisans tezi içerisinde bulunduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmalar gösteriyor ki şairin divanının eksiksiz bir biçimde oluşturulabilmesi için mecmuaların, bütün divan nüshalarının vd. yazma eserlerin dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekmektedir.

Edirneli Şevkî'nin divanı ise ilk olarak 2010 yılında H. İbrahim Yakar tarafından Berlin Devlet Kütüphanesi'nde kayıtlı olan nüsha, Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlı nüsha ve şairin çeşitli mecmualarda bulunan şiirlerinin bir araya getirilmesi ile tenkitli metin şeklinde yayımlanmıştır. Divan ikinci kez 2018 yılında Tuba Işınsu Durmuş ve Rıdvan Canım tarafından yayıma hazırlanmıştır. Yakar'ın hazırlamış olduğu çalışmada; 24 kaside, 240 gazel, 11 kıta, 2 mersiye, 1 murabba, 1 muhammes, 1 müseddes, 1 mu'aşşer, 1 terki-bend, 1 Farsça tarih, 7 müfred olmak üzere toplam 290 manzume bulunmaktadır. Işınsu ve Canım tarafından hazırlanan ikinci çalışmada 24 kaside, 224 gazel, 4 müfred, 2 Farsça manzume olmak üzere toplam 254 manzume bulunmaktadır.

Necâtî Bey Divanı'nın yurt içi ve yurt dışında birçok kütüphanede nüshası bulunmaktadır. Yapılan incelemeler sonucu Necâtî Bey Divanı'nın Milli Kütüphane'de tespit edilen ve erişime açık olan 28 nüsha şu şekilde sıralanabilir: 06 Mil Yz A 2391, 06 Mil Yz A 2391/1, 06 Mil Yz A 2735, 06 Mil Yz A 6892/2, 06 Mil Yz A 6902, 06 Mil Yz A 878, 06 Mil Yz A 8080/1, 06 Mil Yz A 8883, 06 Mil Yz A 8855/1, 06 Mil Yz A 9960, 06 Mil Yz A 9067, 06 Mil Yz A 6891/2, 06 Hk 109, 06 Hk 183, 06 Hk 184, 06 Hk 499, 06 Hk 865, 06 Hk 937, 06 Hk 948, 06 Hk 4726, ve 51 Edeb Türkî M numarası ile kayıtlı 26 nüshada çalışmanın konusunu oluşturan 7 beyitlik gazel yer almamaktadır. Yine Milli Kütüphane'de 06 Hk 260 ve 06 Mil. Yz FB 230 numaralarıyla kayıtlı iki nüshada söz konusu 7 beyitlik gazel bulunmaktadır.

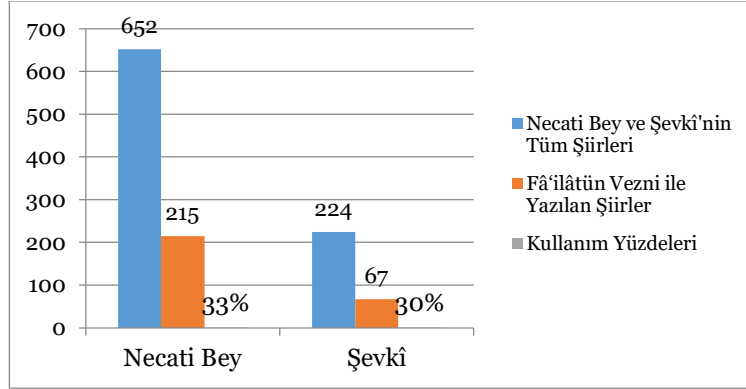
İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde *NEKTY03813*, *NEKTY01755*, *NEKTY00784* ve *NEKTY02854* demirbaş numarasıyla kayıtlı nüshalar içerisinde çalışmaya konu olan gazel Necâtî Bey adına kayıtlı bulunmaktadır. Yurtdışında Michigan Üniversitesi Kütüphanesi'nde⁶ kayıtlı olan nüsha içerisinde de çalışmaya konu olan şiir tespit edilmiştir. Yurt içi ve yurt dışında taranan kütüphanelerde erişime açık olan 32 nüsha içerisinde sadece 7 nüshada çalışmaya konu olan 7 beyitlik gazel bulunmaktadır. Bu nüshalar içerisinde yer alan 7 beyitlik gazelde de "şîr-dehen/şehd-dehen/beste-dehen; erzân idi/erzân olur; ihyâ-yı memât/hayat u memât; söz dehanından/sırr-ı dehanından gibi küçük farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Şiirin bulunduğu yedi nüsha arasındaki bu farklılıkların görülmesi için çalışmanın sonuna nüshalarda bulunan şiirler eklenecektir.

Edirneli Şevkî Divanı'nın elde bulunan iki yazma nüshası ise Türkiye kütüphanelerinde yer almamaktadır. Şairin divanının elde bulunan nüshalarından biri "Medine Arif Hikmet Kitaplığı'nda, 152/811 numarayla diğeri ise "Berlin Devlet Kütüphanesi'nde, Or. Ms. 1630" numarasıyla kayıtlıdır. Divanın, Medine Arif Hikmet Kitaplığı, 152/811 numarada kayıtlı olan nüshanın mikro filmi Süleymaniye Kütüphanesi yazma başlıklar nr. 2930'da yer almaktadır (Yakar, 2010: 14). Çalışmanın konu olan 7 beyitlik gazel Şevkî Divanı'nın Berlin nüshası: 45^a'da; Medine Arif Hikmet nüshası 13^b'de kayıtlı bulunmaktadır.

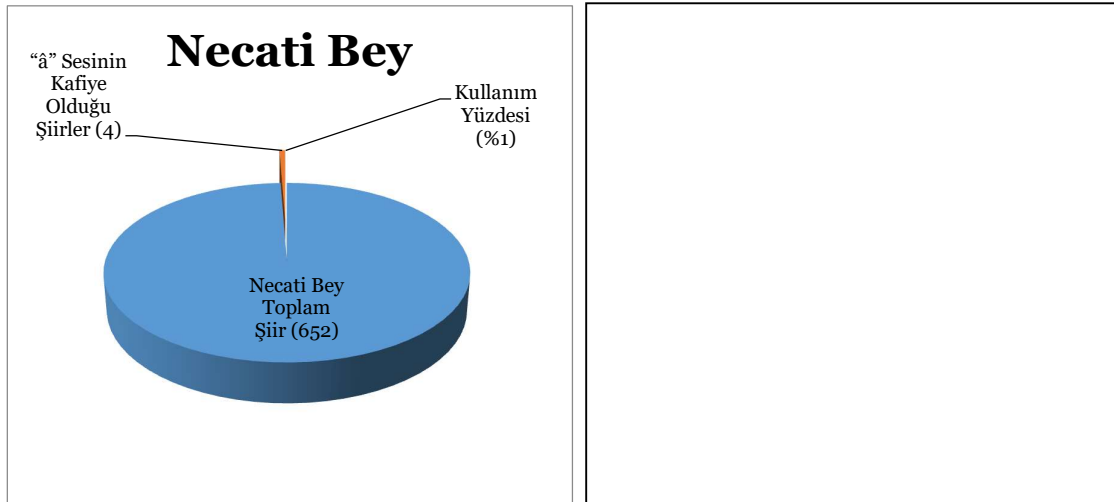
1.2. Vezin, kafiye ve nazım birimi sayısı:

⁶ <https://hdl.handle.net/2027/mdp.39015079130707>

Çalışmanın konusunu oluşturan gazel aruz vezninin remel bahri içerisinde bulunan *Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün* kalıbıyla kaleme alınmıştır. Bu vezin klasik Türk şiirinde şairler tarafından en çok rağbet gören kalıp arasında bulunmaktadır. Şairlerin kaleme aldıkları gazeller sadece vezin açısından dikkate alındığında *Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün* kalıbıyla Necâtî Bey 215, Şevkî ise 67 gazel yazmıştır. Necâtî Bey, toplam 652 gazelinin % 33'ünde (215 gazelde) bu kalıbı tercih ederken Edirneli Şevkî'nin ise toplam 224 gazelinin % 30'unda (67 gazelde) aynı kalıbı kullandığı görülmektedir. Elde edilen verilerden hareketle Necâtî Bey'in bu kalıbı % 31 Edirneli Şevkî'den daha fazla kullandığı belirlenmiştir. Şairlerin vezin kullanımı ile ilgili bilgiler aşağıda grafik olarak da verilmiştir.

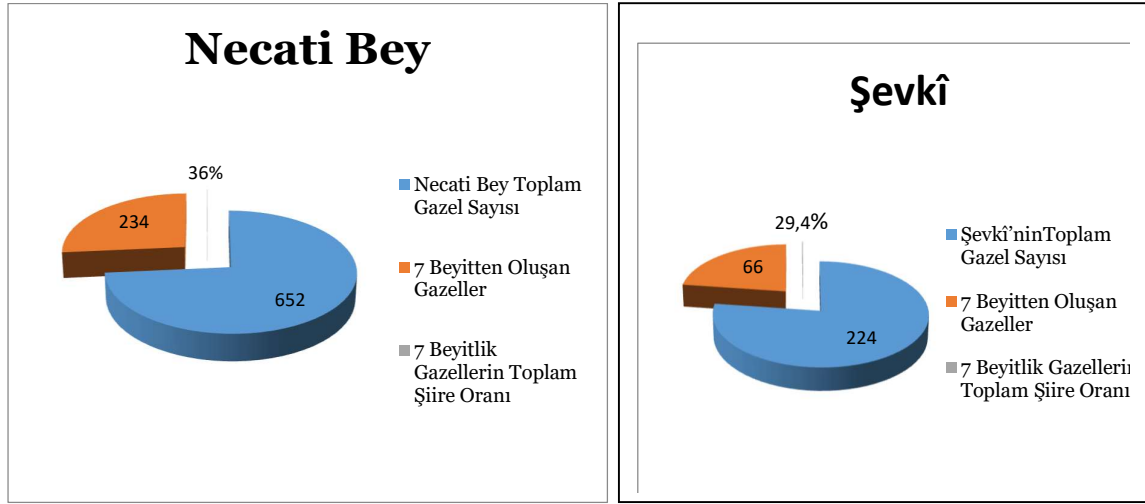

Gazele kafiye ve redif açısından bakılacak olursa “â” sesi kafiye olarak, “demez” sözcüğü ise redif olarak kullanılmıştır. Şairler gazellerinde “demez” sözcüğünü çalışmaya konu olan şiir dışında redif olarak kullanmazken her iki şairin de “â” sesini 4 defa kafiye olarak kullandığı görülmektedir. Necâtî Bey'in de Şevkî'nin de gazellerinin %1'inde “â” sesini kafiye olarak tercih ettiği anlaşılmaktadır. Aşağıdaki grafikte şairlerin “â” sesini kafiye olarak kullandıkları şiirlerin tüm şiirlerine oranları gösterilmektedir.

Her iki şairinde divanında 7 beyitlik gazel sayısı oldukça fazladır. Necâtî Bey'in kaleme almış olduğu 652 gazelin % 36'sı (234 gazel); Edirneli Şevkî'nin ise 224 gazelin % 29,4 (66 gazel) 7 beyitten meydana gelmektedir. Elde edilen verilerden hareketle Necâtî Bey divanında 7 beyitlik gazellerin sayısının

Şevkî'ye göre % 6 daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Şairlerin yazmış oldukları 7 beyitlik gazellerin tüm gazellerine oranları aşağıdaki grafikte gösterilmektedir.

Yukarıdaki verilerden hareketle gazelin sadece vezin, kafiye ve nazım birimi sayısına bakılarak Necâti Bey'e ait olduğu söylenemez. Çünkü Necâti Bey kaleme almış olduğu (652) gazelle Edirneli Şevkî'nin (227) yaklaşık 3 katı gazele sahiptir. Bu sebeple Necâti Bey'in vezin, kafiye ve nazım birimi gibi alanlarda Edirneli Şevkî'ye üstünlük sağlaması oldukça doğaldır. Yukarıda incelenen kavramların hiçbiri şairler açısından hususi bir kullanım arz etmemekle beraber çalışmanın konusu olan şiir için de ayırt edici bir özelliğe sahip değillerdir.

2. Muhtevaya dair deliller:

Divan şiiri geleneği içerisinde, şairlerin kaleme almış oldukları şiirlerde bazı kelime ve kelime gruplarını daha sık kullandığı görülmektedir. Bu durum şairlerin şiirleri için karakteristik bir özellik ortaya çıkarmaktadır. Şiir içerisinde şairlerin içerik olarak dikkati çeken ve hususi bir kullanım belirten tercihler bir şiirin hangi şaire ait olabileceği konusunda araştırmacılara fikir verebilmektedir. Bu kısımda gazeller sahip olduğu sözcük ve sözcük grupları ile bunların şairlerin divanlarında kullanımı ve kullanım sıklığı açısından incelenecektir. Elde edilen verilerden hareketle şiirin hangi şaire ait olabileceği konusunda bir kaniya varılmaya çalışılacaktır.

1. Bûse aldığın lebinden zülf-i misk-âsâ demez

Başını kessen bu yolda râzını kat'â demez

(Misk kokulu saçın dudağından öpücük aldığını söylemez, bu yolda başını dahi kessen sırrını kesinlikle söylemez)

a. Buse almak: Şairler gazelin ilk beytinde; sevgilinin misk kokulu saçının imkânsız olan bir şeyi, yani sevgilinin dudağından öpücük almayı başardığını; ancak bunu nasıl yaptığının sırrını başı kesilse dahi söylemeyeceğini dile getirmektedirler. Şairler beyitte buse almak eylemini leb -sevgilinin dudağı- ile ilişkilendirerek kullanmışlardır. Klasik şiirde leb sevgilinin güzellik unsurları arasında en fazla üzerinde durulan öğelerden biridir. Dudak, cinsî açıdan öpmek, emmek, sormak, ağza almak, buse almak vs. (Pala, 2010: 285) fiillerle şairler tarafından şiirde kullanılmıştır. Divan şairlerinin gelenek çerçevesi içerisinde dudağa çok farklı görevler yükledikleri görülmektedir. Bu nedenle sevgilinin dudağına

ulaşmak ondan buse almak neredeyse imkânsızdır. Sevgilinin dudağına ulaşip ondan buse alan kişi âb-ı hayata ulaşmış sayılır. Beyite bakıldığı zaman yine sevgilinin önemli güzellik unsurlarından biri olan saç sevgilinin dudağından buse almayı başarmış ve bunu nasıl başardığını ise canı pahasına olsa da kimseye söylememektedir. Çalışmaya konu olan gazel dışında Necâtî Bey'in buse almak fiilini bir gazelde daha kullandığı tespit edilmiştir. Şevkî'nin ise bu fiili sadece çalışmaya konu olan gazelde kullandığı görülmektedir.

Nigârâ gönlümün câmi lebinden bûse almaktır

Velikin cânmın gönlü bir onat sâde-pehlûdur (G.138/3)

a. Başını kessen râzını kat'â demez: Şairler bu ifadeyi ilk mısra ile anlam bağlantısı kurarak kullanmışlardır. İlk mısra da sevgilinin zülfü âşık için imkânsız olan bir olayı başarmıştır ve bunu nasıl başardığını sır gibi saklamaktadır. Âşık, zülfün saklamış olduğu bu sırrın peşindedir. Ancak ikinci mısra da ser verip sır vermemek deyimiyle aynı anlam doğrultusunda kullanılan ifadeyle bunun imkânsız olduğunu bilmektedir. Çalışmaya konu olan gazel dışında şairlerin divanlarında böyle bir kullanım olmadığı görülmektedir.

2. Lâm-1 zülfünle elif kaddün nihâli var-iken

Kimesne hüsn ü cemâl içinde sana lâ demez

(Lam saçın, elif boyun ve fidan gibi vücudun var iken bu güzelliklere sahipken güzellik konusunda hiç kimse sana hayır(söz) diyemez)

a. Lâm-1 zülf/elif kadd: Beyitte şairler; saç, kad ve yüz güzelliği gibi sevgilinin güzellik unsurlarını saymakta ve sevgili bunlara sahipken hiç kimsenin ona hayır diyemeyeceğini dile getirmektedir. Zülf/saç sevgilinin güzelliği anlatılırken divan şairleri tarafından en çok kullanılan güzellik unsurları arasında sayılabilir. Saç, divan şairleri tarafından şekli, kokusu ve rengi yönüyle çok fazla sayıda teşbihe ve mecaza konu edilmiştir. Zülf, uca doğru kıvrımlı bir şekil alması sebebiyle şairler tarafından lam harfine teşbih edilmiştir. Çengele benzemesi yönüyle sevgilinin saçının her kıvrımında bir âşık asılı kalır. Bu teşbihin bir tamlama içerisinde beyitte kullanıldığı görülmektedir. Çalışmaya konu olan gazel dışında Necâtî Bey'in lam ve zülf sözcüğünü iki defa daha tamlamalı olarak kullandığı tespit edilmiştir. Çalışmanın konusunu oluşturan gazel dışında Şevkî'nin divanında böyle bir kullanım bulunmamaktadır.

Fâlma lâm-1 zülfü geldi gönül

Sana bu yolda çok belâ görünür (G.96/6) N.B

Lâm-1 zülfüm hasreti dâl ediser kaddin dedin

Üstümüze ey yüzü mushaf aceb fâl eyledin (G.296/3) N.B

b. Hüsn ü cemal/ lâ demez: Beyitte dikkat çeken diğer kullanımlar ise hüsn ü cemal ve kimesne lâ demez ifadeleridir. Hüsn ü cemâl sevgilinin yüz güzelliğini anlatmak için şairlerin sık olarak kullandıkları sözcükler arasında yer alır. Hüsn ü cemal kullanımı Necâtî Bey Divanı'nda çalışmaya konu olan şiir dışında bir gazelde daha görülmektedir. Arapça hayır anlamına gelen "lâ" sözcüğü ve söylemek anlamında kullanılan "de-" fiiliyle yapılan kullanım da çalışmaya konu olan şiir dışında bir kasidede karşımıza çıkmaktadır. Edirneli Şevkî Divanı'nda ise çalışmaya konu olan şiir dışında böyle bir kullanım bulunmamaktadır.

Gülşen-i hüsn ü cemâlin ki kış u yaz açılır

San İrem Bâğı durur gülleri durmaz açılır (G.174/1) N.B

Hüccetine **lâ demez** gerdûn kazâ etmez hilâf

Kâdi-i çarh işi o mazmûna imzâdır yine (K.26/19) N.B

3. Ben nece ölmeyeyim hasretle la'l-i nâb-ı yâr

Hey meded öldüm bir içim su der-isem mâ demez

(*Sevgilinin saf dudağının özlemiyle ben nasıl ölmeyeyim, yardım et bir içim su ver öldüm desem bırakın su vermeyi su bile demez*)

a. La'l-i nâb-ı yâr: Şairler beyitte, sevgilinin saf dudağının özlemiyle aşığın nasıl ölmeyeceğini, âşık sevgilinin dudağının özlemiyle ölürken sevgiliden bir yudum su istese aşığa karşı zalim olan sevgilinin ona bir yudum su vermeyeceğini dile getirmektedir. La'l ve nâb sözcükleri sevgilinin dudağının vasıfları anlatılırken şairler tarafından en çok kullanılan kelimeler arasında yer alır. Özellikle la'l sözcüğü divan şiirinde en fazla sevgilinin dudağı için benzeyen olur (Pala, 2010: 284). Beyitte la'l-i nâb tamlamasının sevgilinin dudağıyla bağdaştırılarak kullanıldığı görülmektedir. Aynı kullanıma çalışmaya konu olan şiir dışında Necâtî Bey ve Edirneli Şevkî divanlarında yedi farklı yerde daha rastlanılmıştır.

Ey **Necâtî** la'l-i nâbı üzre hâli dil-berin

Bir megestir ki makâmı kand-i nâb üstündedir (G.217/7) N.B

Şekkeri la'l-i nâbun itdi kesâd

Şükr kim irdi narhına şeker (G.60/3) E.Ş

La'l-i nâb-ı yâr terkibini her iki şairin de aynı anlam bağlamında eşit sayıda kullandığı görülmektedir. Bu durum beyitin hangi şaire ait olabileceği konusunda bir ipucu sunmamaktadır.

b. Hey meded öldüm bir içim su der-isem mâ demez: Beyitin ikinci mısrasında şairler İslam geleneğinde önemli bir yeri olan hastanın ağzına su damlatma konusunu işlemektedir. İslam inancına göre sekerat (ölüm halindeki) hastanın sürekli olarak dudağı kuruyacağından devamlı olarak ağzına su damlatılmalıdır. Aksi takdirde hastaya şeytanın su teklif ederek imanını satın alacağı inancı hâkimdir. Bu konu şairlerimiz tarafından çok sık ele alınıp işlenmiştir. Ancak beyitte bu inancın tersi bir durum anlatılmaktadır. Sevgili, aşığa karşı o kadar acımasızdır ki ölüm anında bile bir yudum su vermemeştir. Necâtî Bey Divanı'nda çalışmaya konu olan gazelin incelenen beyitiyle aynı anlam doğrultusunda olan bir beyit daha bulunmaktadır. Edirneli Şevkî'de ise çalışmaya konu olan gazelin dışında böyle bir kullanım görülmemektedir.

Gam-ı aşkınla bîmârım önünde cân verem şâhâ

Ümîdim son nefeste hançerinden bir içim sudur (G.190/3) N.B

4. Geceler erteye dek senden yanup yakılduğın

Bogazından asılırsa şem'-i **bezm/cem**-ârâ demez

(*Ey sevgili! Geceler boyunca senden dert yandığımı duyan meclisi süsleyen mum geceden sabaha kadar boğazından asılsa dahi kimseye söylemez.*)

a. Yanup yakıl-: Divan şiiri geleneğinde âşık, sevgilinin kendisine yaptığı eziyetlerden memnundur ve bunun eksilmesini istemez. Ancak beyitte şairler geleneğin çizgisi dışına çıkarak aşığın, sevgilinin yaptığı eziyetten dert yandığını dile getirmektedirler. Derdini döküp sızlanmak anlamına (Aksoy, 1988: 1106) gelen yanıp yakılmak deyimini Necâtî Bey ve Edirneli Şevkî tarafından da bu anlam dairesi içinde

kullanılmıştır. şairlerin yanıp yakılmak deyimini çalışmaya konu olan şiir dışında kullanmadıkları tespit edilmiştir.

b. şem'-i bezm/cem-ârâ: Divan şiirinde şairler; şem' sözcüğünü sevgilinin güzelliğini vasf ederken oldukça sık kullanmışlardır. Yanağının ve yüzünün parlaklığı, bulunduğu ortamı aydınlatması, yakıcılığı, boyunun düzgün, teninin beyaz, saçlarının şemin fitili gibi siyah olması (Karaca, 2018: 132) yönüyle sevgili, şairler tarafından şem'e teşbih edilmiştir.

şairler şem sözcüğünü bazen tek başına bazen de tamlama içerisinde doğrudan sevgili yerine kullanır veya bu ifadelerle sevgiliye seslenirler. "şem'-i şebistân, şem'-i cem-ârâ, şem'-i bezm-ârâ, şem'-i mnr, şem'-i meclis, şem'-i ciğer-söz" şairlerin kullandığı terkipler arasında yer alır. İncelenen beyitte de şairlerin şem sözcüğünü terkipli olarak sevgili yerine kullandıkları grlmektedir. Çalışmaya konu olan şiir dışında Necâtî Bey'in beş gazelde daha benzer kullanıma başvurduğu grlmektedir. Edirneli şevkî'de ise aynı kullanıma çalışmaya konu olan gazel dışında iki kez daha rastlanılmaktadır.

Saçlısın snbln cânâ gl üstüne nikâb olmaz
Ki o şem'-i şeb-ârâdır ona zulmet hicâb olmaz (G.245/1) N.B

Görmez isem bir gece ey şem'-i cem'-ârâ seni
Hasret-âbâd-ı ademde subh-dem ara beni (G.601/2) N.B

Altın skfle varıp her meclise ağalanır
Gr ne yüzden yknrmş şem'-i bezm-ârâ sana (G.12/4) N.B

şem'-i bezm-ârâya sâkî yandığum hâli bu kim
Dilber-i smn-kabâ zerrn-klâhumdur benüm (G.107/2) E.ř

Sohbetnde beni ldrdğn inkâr itme kim
şem'-i bezm-ârâyile sâkî gvâhumdur benüm (G.107/4) E.ř

Necâtî Bey'in incelenen şiirde yer alan terkipleri şiirlerinde hem bezm sözcüğü ile hem de cem sözcüğüyle kullandığı grlmektedir. Edirneli şevkî'nin ise şem sözcüğünü sadece incelenen beyitte cem sözcüğü ile terkiib içerisinde kullanırken bezm sözcüğü ile de iki defa terkiib içerisinde aynı anlam doğrultusunda kullanmıştır.

5. Cân u dil bend-i belâdan nee baş kurtara kim

Tolasır zülfün kemendi 'âkil  seydâ demez

(Can ile gönül dert ile bela bağından nasıl kurtarsın çünkü sevgilinin kemende benzeyen saçı akıllı deli demeden herkesin boynuna dolandır)

a. Baş kurtar(mak): Divan şiirinde birçok şair tarafından "baş" sözcüğü ile yapılan deyimler sıkça kullanılmıştır. Bu deyimlerden biri olan; canını korumak, geçimini sağlayacak duruma gelmek anlamındaki baş kurtarmak deyimini beyitte dikkat çekmektedir. şairlerin bu deyimini canını, kendisini kurtarmak anlamında kullandıkları grlmektedir. Çalışmanın konusunu oluşturan gazel dışında Necâtî Bey'in baş kurtarmak deyimini bir kez daha kullandığı görülürken Edirneli şevkî'nin ise bu deyimini yalnızca çalışmaya konu olan şiirde kullandığı grlmektedir.

Baş kurtardın **Necâtî** ayağı tozunda ki
Arz ola izz-i huzûra öZR-i taksîrîn senin (G.292/6) N.B

b. Bend-i belâ-: Beyitte dikkat çeken bir başka kullanım ise “gönül bağı ve bundan doğan eziyet” (Devellioğlu, 2005: 84) anlamına gelen bend-i bela terkididir. Divan şairlerinin bu terkibi âşıkların sevgiliye olan bağlılıkları ve bundan kaynaklı çektikleri sıkıntıyı anlatmak için kullandıkları göröür. Beyitte de şairlerin terkibi bu anlam bağlamında işledikleri anlaşılmaktadır. Çalışmaya konu olan gazel dışında Edirneli Şevkî'nin aynı terkibi iki gazelinde aynı anlam bağlamında kullandığı tespit edilirken Necâtî Bey'in çalışmaya konu olan gazel dışında bu terkibi kullanmadığı görölmektedir.

Bir nefes kurtılmaz bend-i belâdan dil ü cân
Zülfî ser halka düşelden berü divânelere (G.143/2) E.Ş

Şevkî'yi bend-i belâdan gele âzâd idelüm
Ser-i kûyunda nice bir yûriye kul gibice (G.148/6) E.Ş

c. Zülf/kemend: Zülf, divan şiirinde sevgilinin güzelliği anlatılırken çok kullanılan unsurlar arasında yer alır. Mû, gîsû ve saç gibi adlarla anılan zülf şairler tarafından şekli, kokusu ve rengi yönünden birçok teşbih ve mecaza konu olmuştur (Pala, 2010: 384). Divan şiirinde zülf, şekli yönüyle en çok kemende teşbih edilir. Kemende teşbih edilen zülf bu yönüyle sevgilinin âşıkları avlamak için bir araç görevi görür. Beyitte de şairlerin zülfü kemende teşbih ederek bu anlam bağlamında kullandıkları görölmektedir. Necâtî Bey'in zülf/kemend sözcüğünü aynı anlam bağlamında çalışmaya konu olan şiir dışında sekiz şiirde daha kullanmıştır. Edirneli Şevkî'nin ise çalışmaya konu olan şiir dışında zülf/kemend sözcüğünü benzer bağlamda bir şiirde kullandığı görölmektedir.

Borcum olsun cân u baş üstüne kurbân olduğum
Tîr-i gamzenle kemend-i zülfüne yer eylemek (G.315/3) N.B

Baştan geçmedik hod iş yoktur
Gel kemend-i saçını boynuma sal (G.343/3) N.B

Düşerdi dâmuma mihrün gazâli
Kemend-i zülfün olsaydı şikârum (G.105/2) E.Ş

6. Göreyin tûbâveş olsun 'âlem içre ser-nigûn

Müntehâ kaddün nihâlin kim görüp tûbâ demez

(*Senin o sınırsız uzunluktaki fidan boyunu görüp de kim takdir etmezse isterim ki o da halk içerisinde Tûbâ ağacı gibi baş aşığı olsun göreyim.*)

a. Kadd, tûbâ, sernigûn: Boy anlamına gelen kadd kelimesi sevgilinin en önemli güzellik unsurları arasında yerini alır. Sevgilinin boyu daima düzgün ve uzundur. Divan şiirinde sevgilinin boyu için şairler, serv, çınar, ar'ar, şimşad, sanavber, sidre ve tûbâ ağaçları teşbih aracı olarak kullanmışlardır. Beyitte de şairlerin sevgilinin boyunu Tûbâ ağacına teşbih ettikleri görölmektedir. Beyitte dikkati çeken bir diğer kullanım ise sernigûn ve tûbâ sözcüğünün arasındaki anlam ilişkisidir. Tûbâ ağacı sidretü'l müntehada bulunan kökü yukarıda dalları aşağıda olan ve cenneti gölgelediğine inanılan kutsal bir ağaçtır. Şairler, beyitte sevgilinin düzgün boyunu tuba ağacına benzetmeyenlerin halk içinde Tûbâ ağacı

gibi baş aşağı olmalarını istemektedirler. Bunların yanı sıra şairlerin bu üç kelimeyi tenasüp sanatı içerisinde kullanmaları dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Tûbâ sözcüğünün çalışmanın konusunu oluşturan gazel dışında Necâtî Bey'in beş şiirde daha sevgilinin boyuyla ilişkilendirerek kullandığı görülmektedir. Edirneli Şevkî'nin ise aynı sözcüğü çalışmaya konu olan gazel dışında başka bir gazelde hem sevgilinin boyuyla hem de Tûbâ ağacının baş aşağı olan şekliyle ilişkilendirerek kullandığı görülmektedir.

Cennet içre Sidreveş Tûbâ kadın
Baştan ayağa görünür müntehâ (G.13/4) N.B

Bana o kâmeti Tûbâ lebi unnâb gerek
N'edeyin görmek ile serv-i çemenden ne biter (G.72/2) N.B

Yüzü Cennet lebi Kevser boyu Tûbâ var iken
Zühd-i huşkû n'edeyim ben bana ondan ne biter (G.147/5) N.B

Öykünmesedi serv-i ser-efrâzuna tûbâ
İl içre kaçan olaydı başı aşağı (G.180/2) E.Ş

Edirneli Şevkî'nin yukarıda verilen örnek beyitinin çalışmaya konu olan beyitle aynı anlam doğrultusunda olduğu görülmektedir.

7. Şehd yagar lebleri vafında agzından müdâm

Kim **Necâtî** tab'-ına tûtî-i şeker-hâ demez

(Ey! Necâtî; sevgilinin dudaklarını anlatırken ağzından sürekli bal damlar, sevgili niçin senin mizacını tatlı söz söyleyen papağana benzetmez)

Şehd yagar lebleri vafında agzından müdâm

Tab'-ı **Şevkî**'ye niçin tûtî-i şeker-hâ demez

(Şevkî, sevgilinin dudaklarını anlatırken ağzından sürekli bal damlar, sevgili niçin Şevkî'nin mizacını tatlı söz söyleyen papağana benzetmez.)

a. Ağzından şehd yağar: Divan şiirinde şairler kendi şairlik kabiliyetini ve şiir tarzlarını anlatırken farklı ifadeler kullanır. Şairler; şiirleri için tab'-ı şîrîn-kâr, şeker, hûb icâd, bîkr, sihr, âbdâr, dür, latif, bârîk-i hayâl, hüsn-i elfâz, şehd, hasen, savt-ı tarab-engiz, nazûk, sûznâk, tûtî, sühan-dân gibi sıfatlar kullanırlar. Şiir tarzını ise; güher-riz, dürr-i şeh-vâr, şeker-riz, şirin-sühan, sur-engiz gibi sıfatlarla tanımlarlar (Tılfarlıoğlu, 2016: 228). Beyitte dikkati çeken kullanım ise “ağzından şehd yağar” söz grubudur. Çok hoş konuşmak, çok güzel, çok tatlı, söyleyişi tatlı olmak (Püsküllüoğlu, 2004: 38) anlamına gelen bu kelime grubu günümüzde kullandığımız ağzından bal damlamak deyimini karşılamaktadır. Beyitte de şairler sevgilinin dudağını vafederken ağızlarından bal damladığını dile getirmektedirler. Çalışmaya konu olan şiir dışında her iki şairin de divanlarında böyle bir kullanım bulunmamaktadır.

b. Tab'/tûtî-i şeker-hâ: “Yaratılış, mizaç, huy, tavır” anlamına gelen tab' kelimesi divan şairleri tarafından yaratılıştan gelen şairlik kabiliyeti anlamında kullanılmıştır. Bu nedenle divan şairleri tab' sözcüğünü şiir söylemedeki kabiliyetini ve şairlik yeteneklerini anlatırken kendileri için yaptıkları teşbihler ile birlikte kullanmışlardır. Şairler; bülbül, papağan, büyücü, okçu, peygamber, gavvas vs.

teşbihleri kendi şairlik gücünü anlatmak için kullanır. Şairlerin “tab’ ve tûtî-i şeker-hâ” kavramlarını bu doğrultuda kullandığı görülmektedir. Beyitte de her iki şair mizaçlarını güzel söz söyleyen papağana benzetmektedir. Necâtî Bey’in çalışmaya konu olan şiir dışında kendisi için tûtî teşbihini altı şiirde daha kullandığı görülmektedir. Edirneli Şevkî ise aynı teşbihi çalışmaya konu olan şiir dışında iki kez daha kullanmıştır.

Hüsnün durur **Necâtî**’yi gûyâ eden eğer
Tûtîyi söylesin der isen göster âyine (G.515/8) N.B

Yok yerlere harc eyleme sözünü **Necâtî**
Söyler diye tûtî-i şeker-hâyı kınarlar (G.156/8) N.B

Tâ ki her ayda defter-i efkârdan ede
Tûtî-i tab bir gazel-i nâzik intihâb (K.4/37) N.B

Tûtî tab’ı bu Şevkî’nün olup nagme-serâ
Söyleşür gül gibi gülzârda bülbüller ile (G.172/7) E.Ş

Cân bülbüli medhûn gülünün vasfın iderken
Tûtî-i revâna bu gazel vird-i zebândur (K.6/32)

Gazel üzerinde yapılan inceleme ile içerikle ilgili kullanımlardan elde edilen veriler her iki şairin de gazelde yer alan kelime ve kelime gruplarını kullanım sıklığının birbirine yakın olduğunu göstermektedir. Bazı kelimelerde şairlerin kelimeyi kullanım oranları değişiklik gösterse de bu durum gazelin hangi şaire ait olabileceğini söylemek için yeterli kanıt değildir. Bu sebeple üsluptan hareketle gazelin hangi şaire ait olabileceği hususunda bir inceleme yapmak gerekecektir.

3. Üsluba dair deliller:

“Bu Şiirler Kimin I?” isimli çalışmada bu konu ayrıntılı bir şekilde ele alındığı için bu çalışmada şairlerin üslupları ve aralarındaki etkileşim üzerinde kısaca durulacaktır.

Özellikle gazellerinde dili sade, üslubu güçlü ve etkileyici olan Necâtî Bey’in şiirlerinin kendine özgü zengin hayallerle süslü, önemli derecede mahallî renk ve özellikler taşıdığı görülür. Kaynakların hepsinde belirtilen ortak görüş; Necâtî’nin halk diline yakın nükteli söyleyişi ve Türkçeye olan hâkimiyetidir. Bunun dışında şairin zengin kelime hazinesi, kullandığı edebî sanatlar ve mecazlardaki orijinallik, söyleyişindeki rahatlık, şiirlerini atasözü ve deyimlerle süslemesi ve aruzu Türkçeye büyük bir başarıyla uygulayabilmesi onu çağdaşlarından ayıran önemli özelliklerindedir.

Necâtî Bey, daha hayatta iken üstat şair olarak görülmüş hem çağdaşı şairler hem de sonraki asırlarda yaşamış olan şairler ona büyük hayranlık duymuş ve onun şiirlerine nazireler yazmıştır.

Necâtî Bey’e hayran olup onun şiirlerine nazireler yazan şairler arasında Zahrî, Sehî, Mihrî Hatun, Sun’î, Tali’î, Rızâî, Üsküplü Sûzî-i Nakşibendî, Şevkî, Vâlihî; (Soysal, 2002: 338) Mürekkepçi Enverî, Revânî, Mesihî, Üsküplü İshâk Çelebi, Hayâlî, Neşâtî, Nihânî, Bâkî, Fuzûlî, Yahyâ Bey, Nedim ve Âsaf (Damad Mahmud Paşa) (Kaya, 2012: 147) gibi şairler yer almaktadır.

Edirneli Şevkî de Necâtî Bey'e hayranlık duyup onun Şiirlerine nazire söyleyen Şairler arasında yer almaktadır. Dönemin kaynaklarında adı ikinci dereceden Şöhret kazanmış Şairler arasında gösterilen Şevkî, Necâtî Bey'in meclislerinde bulunan onun etkisinde olan ve onun tarzında Şiirler yazan Şairlerden olması sebebiyle büyük önem taşımaktadır. Bilindiği üzere "İstanbul Türkçesi", "sade ve yalın üslup" gibi kavramlar divan edebiyatının özellikle ilk dönem eserleri için sıkça kullanılmaktadır. Araştırmacılar tarafından öne çıkarılan bu asra ait folklorik üslup kullanımını bir üst seviyeye taşıyan Necâtî Bey dışında bu asırda yaşamış diğer Őairlerde de bu kullanıma rastlanabildiğini göstermesi bakımından bu ve benzer isimlerin araştırmalara konu olması son derece önemlidir. Bu çerçevede, Edirneli Şevkî'nin Şiirlerinin Necâtî Bey'in Şiirleri ile çok fazla benzer özellikler göstermesinin sebepleri vardır. Bu sebepler arasında; Şevkî'nin üslubundaki folklorik öğeler, bu folklorik öğeleri estetik bir düzlemde sunabilmesi, her iki Şairin de Şiirlerinde âşıkane, samimi üslup kullanmaları, her iki Şairinde yalın bir dil kullanması ve bu yalınlığın sadece dilde değil, teşbihlerinde de görülmesi sayılabilir.

Çalışmaya konu olan gazel üslup açasından incelendiği zaman elde edilen veriler şunlardır: Necâtî Bey'in önemli takipçilerinden ve onun Şiir meclislerinde bulunan Şairlerden biri olduğu için Edirneli Şevkî'nin üslubu Necâtî Bey'in üslubuna çok benzemektedir. Şairlerin divanları incelendiği zaman bu benzerlik net bir biçimde görülmektedir.

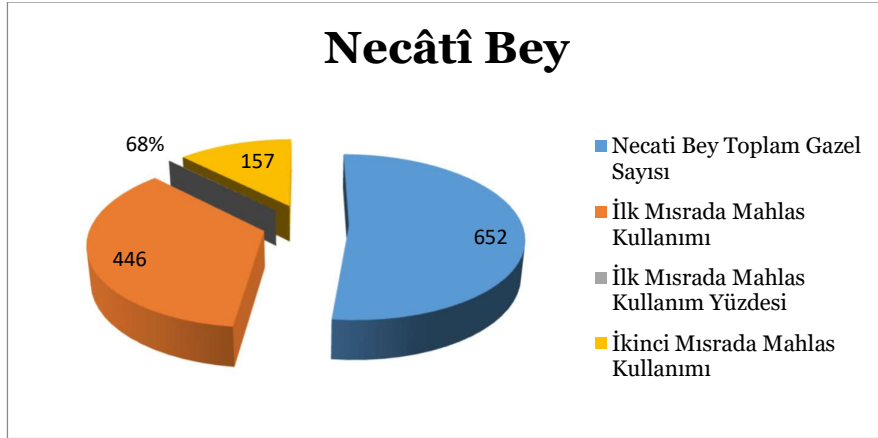
Çalışmanın konusunu oluşturan gazelde Necâtî Bey'in 34 imale yaptığı görülürken Şevkî'nin ise 33 imale yaptığı tespit edilmiştir. Şairlerin Şiirde zihafa hiç başvurmadıkları görülmüştür. Aruzun Türkçeye uygulanma konusundaki zorluk göz önünde bulundurulursa; Şairlerin yapmış olduğu imale sayısının klasik Türk edebiyatının başlangıç dönemi için Türkçeyi aruza uygulamadaki ustalıklarını göstermektedir.

4. Diğer deliller

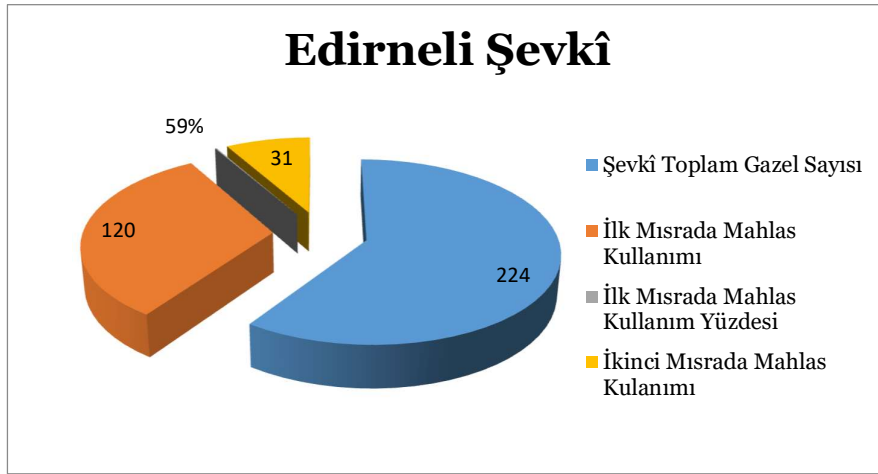
4.1. Mahlas kullanımı

Mahlas kullanımı konusunda kimi zaman Şairlerin tercihleri kendilerine has özellikler gösterebilir. Bu nedenle Şairlerin mahlasını hangi mısradada, ne Şekilde ve nerede kullandığı büyük önem arz etmektedir (Kaplan, 2016: 1052). Bu açasından gazelin makta beyiti incelendiği zaman hem Necâtî Bey'in hem de Edirneli Şevkî'nin mahlasını makta beyitinin 2. mısrandada ve ikinci kelime olarak kullandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra Necâtî Bey mahlasını sade bir Şekilde kullanırken Edirneli Şevkî mahlasını tamlama içerisinde kullanmıştır.

Necâtî Bey'in divanı incelendiği zaman toplam 652 gazelinin % 68'si yani 446'sında ilk mısradada, % 24'ünde yani 157'sinde ikinci mısradada mahlasını kullandığı görülmektedir. Makta beyitinden önce 25 defa mahlas kullandığı görülen Necâtî Bey bunların 19'unu ilk mısradada 6'sını ikinci mısradada kullanmayı tercih etmiştir. Mahlasını tamlamalı olarak kullandığı Şiir sayısı 7 olan Necâtî Bey; bunların 6'sını makta beyitinin ilk mısrandada 1'ini ise makta beyitinin ikinci mısrandada kullanmıştır. Necâtî Bey'in gazellerinde mahlas kullanım tercihi aşağıdaki grafikte de belirtilmiştir.

Edirneli Şevkî'nin toplam 224 gazelinin 202'sinde mahlasını makta beytinde kullanmayı tercih ederken bunların %59'unu (120'sini) ilk mısırda, %15'ini (31 tanesini) ikinci mısırda kullanmıştır. Mahlasını tamlamalı olarak Necâtî Bey'e göre (30 defa) daha fazla kullanan Edirneli Şevkî'nin mahlas kullanım tercihi aşağıdaki grafikte de gösterilmiştir.

Çalışmanın konusunu oluşturan gazele bakıldığı zaman Necâtî Bey'in mahlasını sade Edirneli Şevkî'nin ise bir tamlama içerisinde kullandığı görülmektedir.

Elde edilen verilerden hareketle şairlerin mahlas kullanım özellikleri dikkate alındığı zaman çalışmaya konu olan gazelin hangi şaire ait olduğunu söylemek oldukça zordur. Mahlasların kullanımında vezin açısından da herhangi bir problemin olmaması bu durumu destekler mahiyettedir.

4.2. Nazire bağlamında

Çalışmanın konusunu oluşturan gazele nazire bağlamında bakıldığı zaman, Mecma'u'n Nezâir, Pervâne Bey Mecmuası ve Mecmû'atü'n Nezâ'ir üzerinde yapılan inceleme sonucunda bu vezin, kafiye ve redifte bir gazelin bulunmadığı görülmektedir.

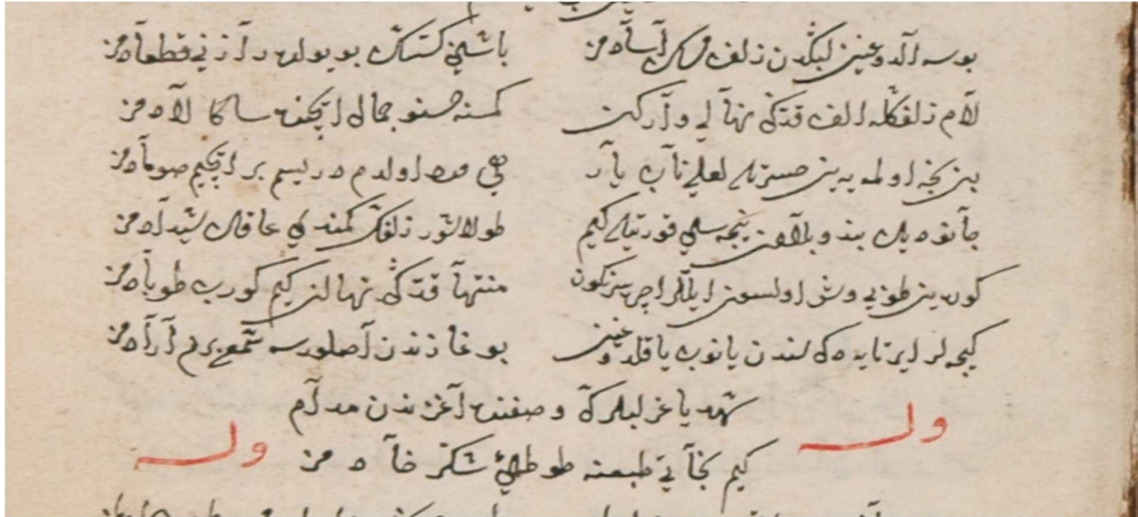
Bu nedenle nazire mecmualarından hareket ederek çalışmaya konu olan gazelin hangi şaire ait olabileceğini söylemek imkânsızdır.

4.3. şairlerin münasebetleri

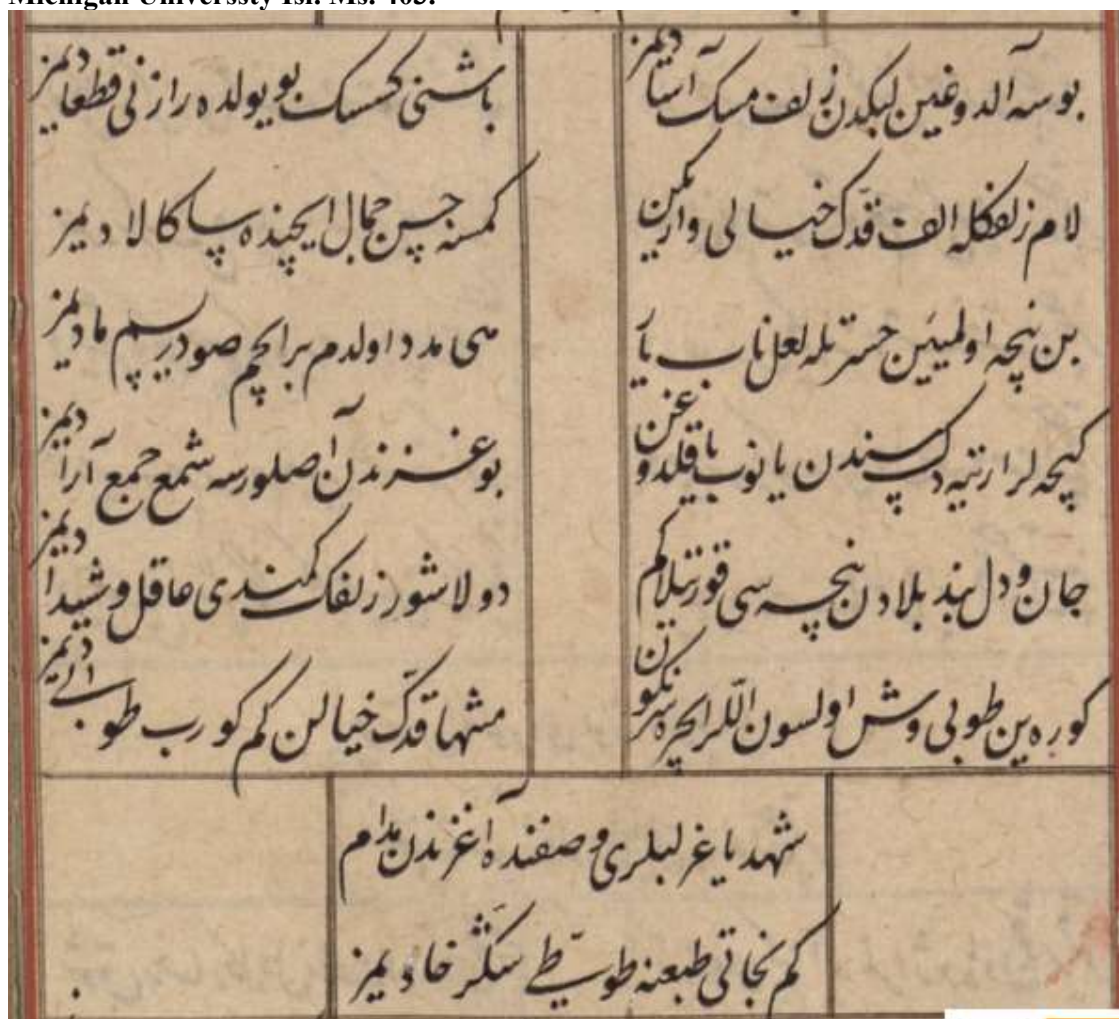
Kaynaklar Necâti Bey ve Edirneli şevki'nin aynı mecliste bulduklarını ve iletişim içinde olduklarını belirtmektedir. II. Bayezid tarafından Saruhan (Manisa) sancağına 1504 yılında tayin edilen şehzade Mahmud ile birlikte Necâti Bey de şehzade hocası ve nişancılık göreviyle şehzadenin maiyetinde vazifelendirilmiştir. Necâti Bey'in etkisiyle ve kendisinin şiire olan ilgisi nedeniyle şehzade Mahmud, Manisa'da oldukça geniş bir edebî meclis meydana getirmiştir. şehzade Mahmud'un himayesinde oluşan bu edebî muhite şevki de katılmıştır. Edirneli şevki yeteneğinden ve birikiminden dolayı şehzade Mahmud'a divan kâtibi olarak hizmet etmiştir. şehzade Mahmud'un vefatından sonra Edirneli şevki İstanbul'a gelmiş ve burada kâtiplik mesleğine devam etmiştir (Yakar, 2010:3-4).

Necâti Bey'in vefatından sonra uzun bir süre daha yaşayan Edirneli şevki, onun önemli takipçileri arasında yerini almaktadır. Nazire geleneği içinde ele alınması gereken şairlerden olan şevki, Necâti Bey'in meclislerinde yetişmiş ve ona benzemeye çalışan bir şair olarak divan şiiri içerisinde yerini almıştır. Her iki şairin divanı karşılaştırıldığı zaman şairler arasındaki etkileşim net bir şekilde görülecektir. Necâti Bey'in şiir meclislerinde bulunan ve ondan çok şey rendiği muhakkak olan şevki, kendi şiir yeteneğiyle Necâti Bey'den almış olduğu ilhamı harmanlayarak ufku geniş şiirler meydana getirmiştir.

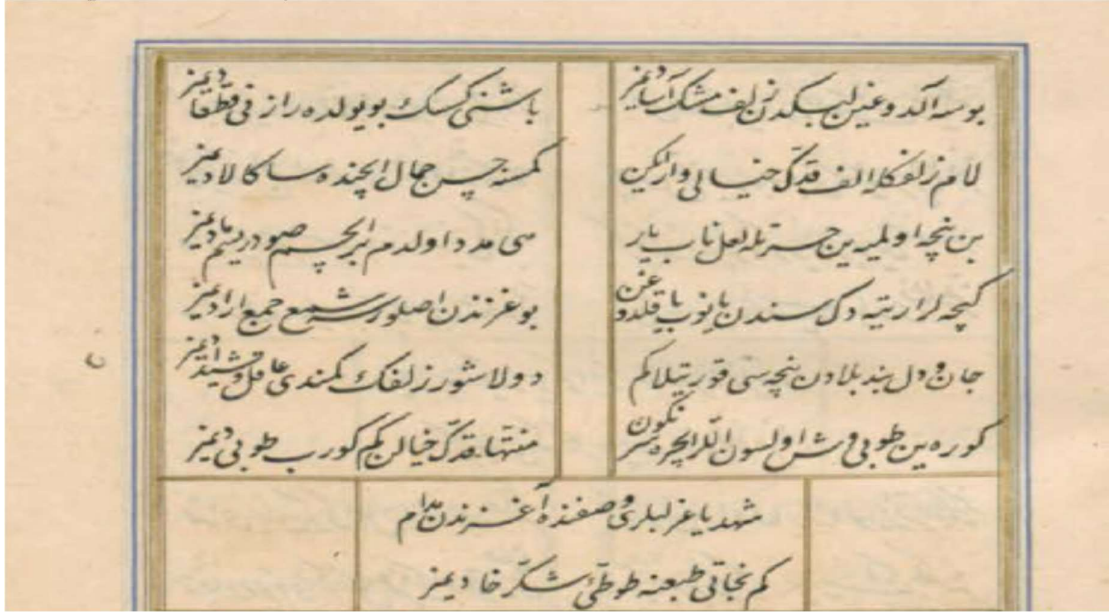
06 Mil yz Fb 230

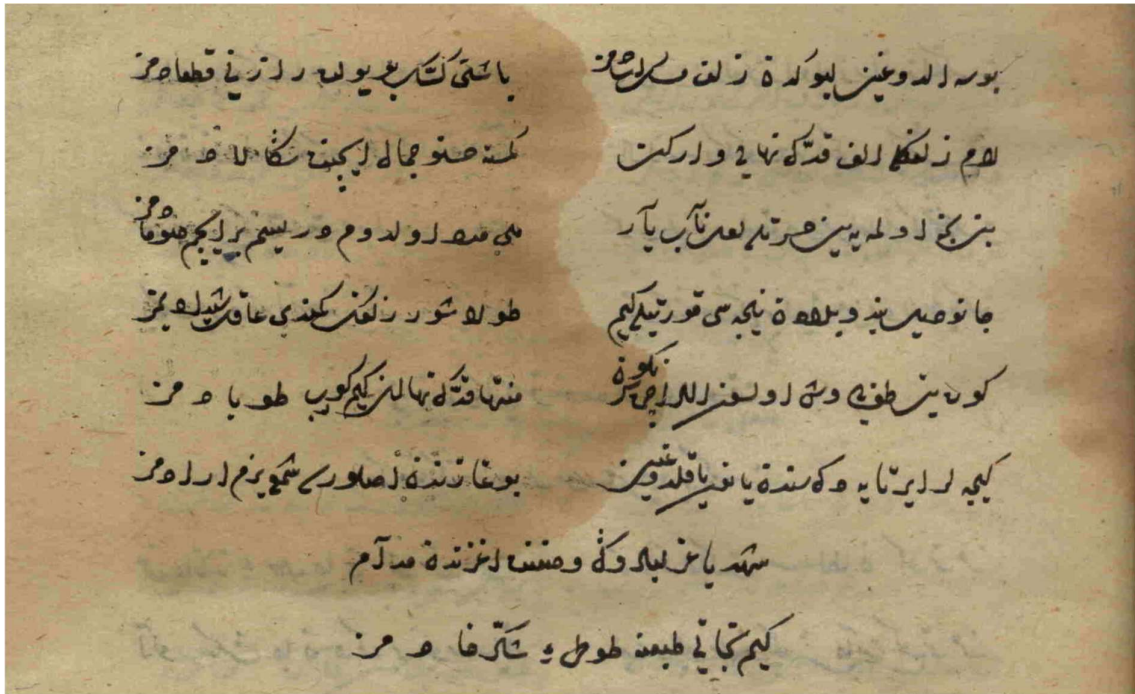
Michigan Üniversitesi Isl. Ms. 403.

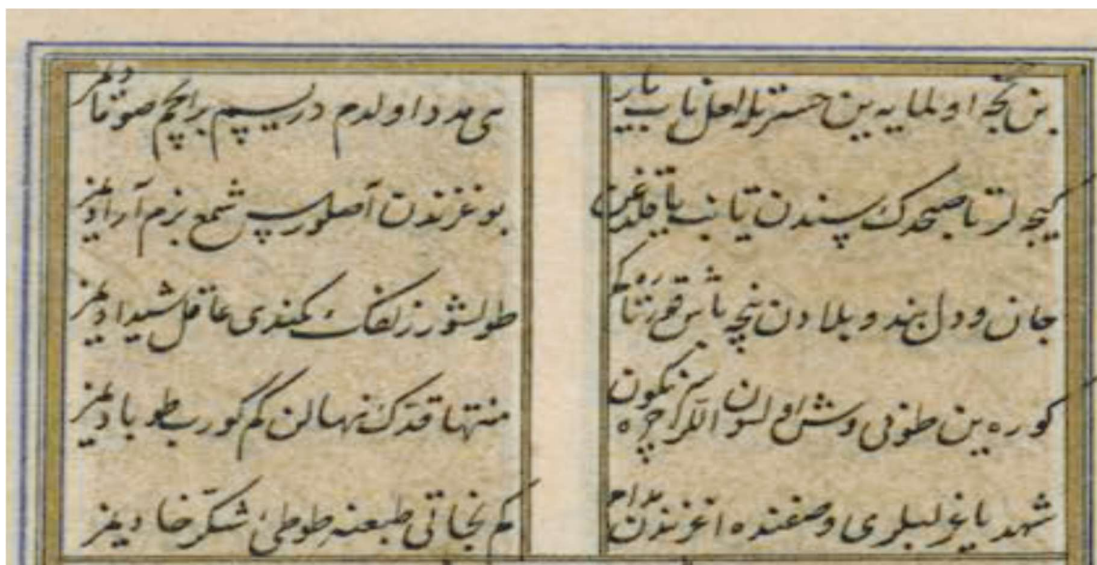
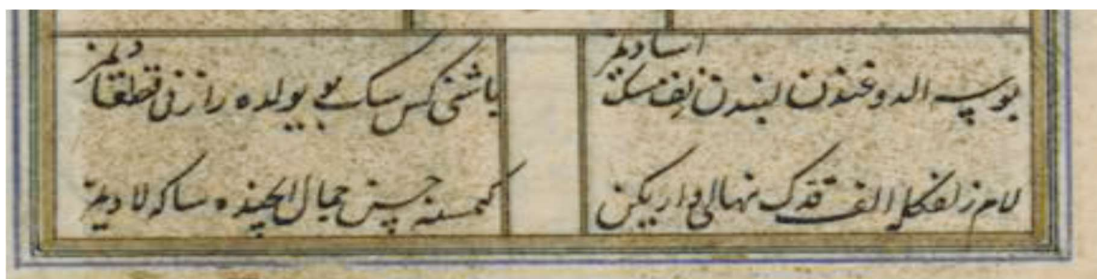
İst. Ktp Ndr. Es. nekty02854

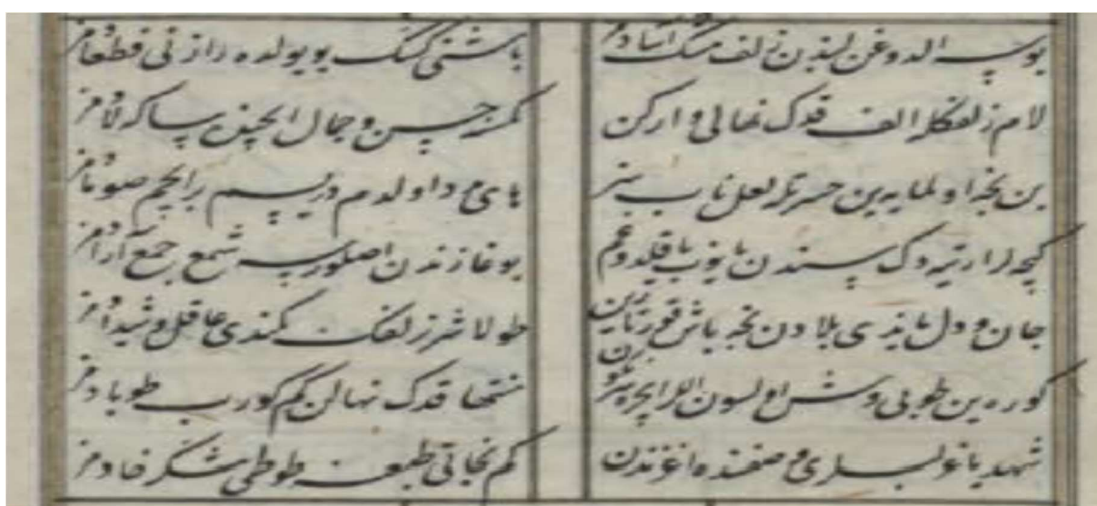
06 hk 260

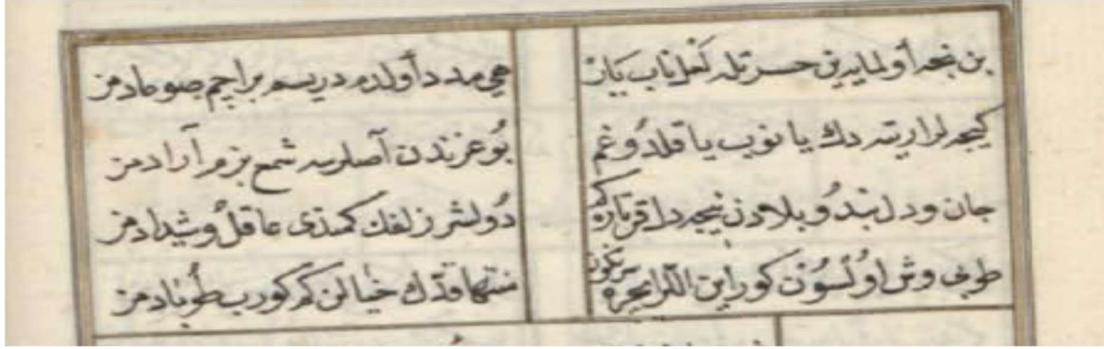
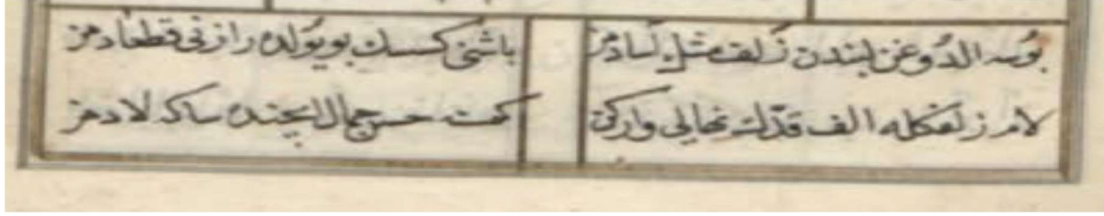

İst. Ktp Ndr. Es. Nekty00784

İst. Ktp Ndr. Es. Nekty01755

İst. Ktp Ndr. Es. Nekty03813**Sonuç**

Bu çalışmada cevap bulması gereken sorular Şunlardır: İntihal olma olasılığı çok zayıf olan gazel her iki Şairin divanında nasıl yer almıştır? Gazelin makta beytinde her iki Şairin de mahlasının geçmesi müstensihlerin dikkatsizliklerinden kaynaklanabilir mi? Aynı mecliste bulunmuş ve biri diğerini üstat olarak kabul etmiş Şairlerin dostluk göstergesi olarak yazdıkları müşterek Şiir olabilir mi? Hem Necâtî Bey hem de Edirneli Şevkî'nin divanında bulunan söz konusu gazel kime aittir? Gazel üzerinde yapılan inceleme sonucunda bu sorular Şu Şekilde cevaplandırılabilir:

Gazelin intihal olarak değerlendirilmesi oldukça güçtür. Çünkü intihal olaylarında karşılaşılan mahlas değiştirip Şiiri sahiplenme gibi bir olay yoktur. Bunun yanı sıra sözü ve manayı değiştirip Şiiri kendine aitmiş gibi gösterme gibi bir durumda bulunmamaktadır. Ayrıca Necâtî Bey gibi devlet kademesinde önemli görevlerde bulunmuş ve yaşadığı zaman içerisinde çok sayıda Şair ile yakın dostluklar kurmuş büyük bir Şairin yine onun meclislerinde yer almış devlet kademesinde çeşitli vazifeler almış Şevkî'nin de böyle bir işe tenezzül etmeyecekleri tartışılmayacak bir gerçektir.

Necâtî Bey Divanı'nın ulaşılabilen 32 nüshasından 7'sinde çalışmaya konu olan Şiir bulunurken 25 nüshada Şiir bulunmamaktadır. Edirneli Şevkî Divanı'nın elde bulunan iki nüshasında da çalışmaya konu olan Şiir yer almaktadır. Bu durum müstensihlerin mahlası değiştirip Şiiri yanlışlıkla Necâtî Bey'in divanına alma ihtimalini düşündürse de oldukça zayıf bir olasılıktır.

Klasik Türk edebiyatı geleneği içerisinde yazılan müşterek gazeller üzerine çok sayıda çalışma yapan İ. Hakkı Aksoyak; müşterek yazılan gazellerin başında çoğu zaman bir ibâre, bir satır, bir paragraf hatta bir sayfaya yakın başlıklar görüldüğünü dile getirmektedir. Müşterek yazılan Şiirin her mısra veya beytinin başında mısraı veya beyiti söyleyen Şair ismini ya da isminin baş harfini kaydettiği görülmektedir. Bu Şekilde Şairler hangi mısraı veya beyiti söylemişlerse bir bakıma tescil etmiş olurlar. İncelenen gazelde yukarıda bahsedilen özelliklerden herhangi biri görülmemektedir. Ayrıca Şairlerin

incelenen divan nüshalarının tamamında çalışmaya konu olan gazelin müşterek kaleme alındığına dair bir ibâre veya başlık bulunmamaktadır.

Gazel üslup açısından incelendiğinde Edirneli Şevkî'nin, Necâtî Bey'in şiir meclislerinde bulunması, onun takipçisi olması ve onunla benzer üslupta gazeller yazması gazelin hangi şaire ait olabileceği konusunda yapılacak tespiti zorlaştırmaktadır.

Şairlerin mahlas kullanımı dikkate alındığı zaman elde edilen veriler çalışmanın konusu olan gazelin Şevkî adına daha elle tutulur sonuçlar ortaya koyduğu görülmektedir. Ancak sadece şairlerin mahlas kullanımına bakarak şiirin Şevkî'ye ait olduğunu söylemek oldukça zordur.

Somut verilerden vezin ve beyit sayısı gibi unsurlar gazeli Necâtî Bey'e yaklaştırmaktadır. Fakat Şevkî'nin şiir sayısının Necâtî Bey'in şiir sayısının 1/3 olması bu gazelin Necâtî Bey'e ait olma ihtimalini zayıflatmaktadır.

Yaptığımız incelemeler sonucunda 7 beyitten oluşan gazelin hangi şaire ait olduğu hükmüne varmak oldukça zordur. Çalışmaya konu olan bu gazel nazire mecmualarında da yer almamaktadır. Yapılan inceleme sonucunda elde edilen veriler şiirin hangi şaire ait olduğunu söylemek için yetersiz kalmaktadır. Çalışmaya konu olan gazellerin kime ait olacağı konusunda farklı araştırmacıların ortaya koyacağı katkılar bizi memnun edecektir.

Kaynakça

- Acar, Serper (2009). "Necati Bey Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin Ve İşlevsel Sözlük)", Yayımlanmamış Y.L Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı.
- Aksoy, Ö.A. (1988). "Atasözleri ve Deyimler". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, ss. 131-166.
- Aksoyak, İ. Hakkı (2017). "Müşterek Şiirler Divanı", Ankara: Grafiker.
- Canım, Rıdvan. "Tezkiretü's-Şu'arâ ve Tabsiratü'n-Nuzamâ", Kültür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/60327,latifi-tezkiretus-suara-ve-tabsiratun-nuzamapdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 15.09.2021].
- Donuk Suat (2011). "Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 59 Numarada Kayıtlı Mecmu'a-i Eş'âr isimli Şiir Mecmuası (1a-70b) Çeviriyazılı, Tenkitli Metin" Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.
- Durmuş-İşinsu Tuba – Canım, Rıdvan. "Şevkî Divanı", Kültür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59035,sevki-divanipdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 11.10.2021]
- Gıynaş, K.Ali. "Pervâne Bey Mecmuası", Kültür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55832,pervane-bey-mecmuasi-pdf.pdf?0>, [Erişim Tarihi: 18.09.2021]
- İlhan, Enes (2021). "Necâtî Bey'in Kastamonu Hayatına Dair Bazı Tespitler ve Düzeltmeler", *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 5 (2), 1030-1049.
- Kaplan, Hasan (2016). "İki Şair Bir Şiir -I-", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, S. 56, ss. 1031-1062.
- Kaplan, Hasan (2018). "İki Şair Bir Şiir -II-", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, S. 63, ss. 19-33.
- Karaca, Derya (2018). "Klasik Türk Şiirinde Şem Ve Pervane Kullanımları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, C. 11, S. 61, ss. 129-146.
- Kaya, B. Ali (2012). "Necâtî Bey'in Şiir Anlayışı", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi / The Journal of Turkish Cultural Studies*, İstanbul-, s. 143-218.

- Kaya, B. Ali (2006). "Necâtî Bey", *DİA*, C.32, ss. 477-478.
- Kılıç, Filiz. "Âşık Çelebi – Meřâ'irü'ş-Şu'arâ", Kùltür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/59036,asik-celebi-mesairus-suarapdf.pdf?o>, [Erişim Tarihi: 15.09.2021].
- Köksal, M. Fatih. "Edirneli Nazmî -Mecma'u'n-nezâ'ir (İnceleme-Tenkitli Metin)", Kùltür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56057,mecmaun-nezair-edirneli-nazmi-pdf.pdf?o>, [Erişim Tarihi: 18.09.2021]
- Pala, İskender (2014). "*Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*", İstanbul: Kapı Yayınları.
- Püsküllüoğlu, Ali (2004). "*Türkçe Deyimler Sözlüğü*", Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Sehi Beg. "Heřt Bihışt", (Hazırlayanlar; Halûk İpekten, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey), Kùltür Bakanlığı E-Kitap, https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/56165,hest-bihistpdf.pdf?o&_tag1=03EE5380B678F1063BFOA9ED54D2FAODD771FOE5&crefer=9322A2DE045FF28E77A9391AE24B013CAD898255570D2BC5CE4B397132F937DE, [Erişim Tarihi: 15.09.2021].
- Soysal, M. Orhan. (2002) "*Eski Türk Edebiyatı Metinleri*". İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Sungurhan, Aysun. "Beyânî-Tezkiretü'ş-Şu'arâ", Kùltür Bakanlığı E-Kitap, <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55835,beyani-tezkiresipdf.pdf?o>, Erişim Tarihi: 18.09.2021]
- Şanlı, İsmet (2017). Necâtî Bey'in Yayımlanmamış Gazelleri, *Journal of Turkish Language and Literature*, Volume:3, Issue: 1, s. 267-281.
- Tarlan, Ali Nihad (1992). "*Necâtî Beg Dîvânı*", Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tılfarlıoğlu, Musa (2016). "Edirneli Őevkinin Şiir Anlayışı", *Asia Minor Studies-International Journal Of Social Sciences*, C. 4, S.7, ss. 223-239.
- Yakar, İ. Halil (2010). Edirneli Şevkî Dîvânı, Konya: Palet Yay.
- Yılmaz, Ozan (2015). "Necâtî Bey Dîvânı", Ankara: AKM Yayınları.